

Izr. prof. dr. Marjan Ravbar, znanstveni svetnik

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Ljubljana,

Tel: ++386 1 200 27 23

E-mail: marjan.ravbar@zrc-sazu.si

Regionalno planiranje – kvadratura kroga?

Tudi v Sloveniji smo v zadnjem času priča razpravam o modernizaciji prostorskega načrtovanja. Prostorsko načrtovanje je v preteklih desetletjih izoblikovalo nekatera ključna področja svojih spoznanj. Z njimi so bile usmeritve, instrumenti in ukrepi osredotočeni na tri ključna področja: na usmerjanje razvoja omrežja urbanega sistema in s tem na usmerjanje poselitvenih struktur, na načrtovanje smotrne namenske rabe površja z okoljsko vgrajenimi sestavinami trajnostnega razvoja in načrtovanje prometne in gospodarske infrastrukture. Hkrati nastaja potreba po poenotenju prostorskega načrtovanja na evropski ravni in oblikovanju aktivnejšega modela na izvedbeni ravni. V ospredju je projektna naravnost, novi kooperacijski in moderacijski modeli, povezani z vprašanji, kako razvojne cilje dejansko prenesti v pokrajino. Z novimi instrumenti je mogoče relativno abstraktno zasnovane cilje, zapisane v razvojnih dokumentih in strategijah, konkretizirati, razvojna hotenja nosilcev pa natančneje določiti in z okoljsko uravnoteženega vidika tudi s soglasjem umestiti v prostor. Vendar visoka stopnja konkretizacije zahteva podrobnejše informacije in boljše obveščenost prizadetih. Merila uspešnosti so odvisna od stopnje prenosa v prakso in prav zato se zdi, da so načrtovalski pripomočki, kakor npr. »urbano/regionalno upravljanje« in/ali »urbani/regionalni marketing« ustrezni instrumenti za uresničevanje ciljev prostorskega in regionalnega razvoja.

Slovenska praksa usmerjanja razvoja temelji na dveh medsebojno enakovrednih institucionaliziranih zakonskih podlagah: na Zakonu o urejanju prostora (2002 in/oz. 2007) in Zakonu o skladnem regionalnem razvoju (2005) ter vrsti (med sabo bolj ali manj neusklajenih) sektorskih razvojnih programov, kar je svojevrstna posebnost. Naslednja posebnost je še, da načrtovanje na regionalnih (srednjih) ravneh pri vseh akterjih ni zavezujoče. Na svojstven način gre za »dvojnost« v sistemski zakonodaji, ki kljub temu, da nalaga medsebojno usklajenost pri pripravi temeljnih razvojnih programskih dokumentov, povzroča na izvajalski ravni veliko zmede. Dvojnost je odveč, če bi predhodno razjasnili pojmovne dileme med razumevanjem: »regionalnega«, »prostorskega« in »razvojnega« načrtovanja. Po avtorjevem mnenju razvojno načrtovanje (čigar ključna naloga je povezana z vplivom na strukturne spremembe in sektorske politike kot delov narodnega gospodarstva...) predstavlja "nadrejeni" sistem za prostorsko načrtovanje (ki pomeni predvsem načrtovanje optimalne rabe tal in organizacije (razmeščanja) različnih dejavnosti v pokrajini...). Pri vseh treh najpogosteje uporabljenih pojmih pa gre vendarle za sožitje in usklajenost delovanja med razvojnimi in prostorsko relevantnimi (sektorskimi) politikami, upoštevajoč načela trajnosti in ne le ekonomskih zakonitosti, pri čemer ima prostorsko načrtovanje ključno vlogo pri odločanju o razmestitvi posameznih dejavnosti rabe površin.

Moderni procesi ustvarjajo različne napetosti v pokrajini. Mednje sodijo npr. "nerazčlenjeno" zgoščevanje obmestnih naselij, celo pri stagnaciji števila prebivalcev, nadaljevanje teženj po propadanju mestnih središč, predvsem gosto pozidanih četrti iz konca prejšnjega stoletja, izgubljanje pomena mestnih središč, ob hkratnem razrastu "nakupovalnih centrov" na obrobju mest, "kolebajoč" individualni promet z visokimi obremenitvami in hkratnimi zahtevami javnosti po oblikovanju javnega prometa, ki pa je "neuresničljiv" v krajšem časovnem obdobju, neracionalno trošenje javnih sredstev za neekonomično porabo infrastrukture, naraščajoče regionalne disparitete, itd., ki ustvarjajo razvojne konflikte. Prav zato je v načelih regionalnega planiranja toliko pomembneje vzpostaviti medsebojno primerljiva merila in metode za nadaljnje razvijanje načinov ukrepanja, ki bodo sposobni povezati dolgoročne razvojne možnosti z novimi izzivi. Regionalno planiranje je običajno v precepu med na eni strani kratkoročno naravnanimi individualnimi namerami po spremembi rabe tal, čigar nosilci so bodisi lokalne skupnosti, podjetja in državljani, ter zahtevami po uravnoteženem razvoju na drugi strani. Pravzaprav gre že za staro in še vedno neodgovorjeno dilemo: vrednotenje učinkov v pokrajini med posamičnimi in skupnimi interesi.

Izhajajoč iz temeljnega cilja urejanja prostora, ki je povezano z zagotavljanjem smotrne rabe sedanjih in prihodnjih generacijam, ima prostorsko načrtovanje izjemno pomembno usklajevalno vlogo. Sodobna načela prostorskega načrtovanja zato zahtevajo ustrezno usklajenost, ki kaže na njegovo »nadrejenost«, povezano z nujnostjo

medsebojne usklajenosti sektorskih programov. Presečna vloga prostorskega načrtovanja je v močno centraliziranem sistemu, ki ga je v Sloveniji vzpostavila izvršilna oblast, zato odločilnega pomena.